

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیہ ۱۸۶۵ء سنہ لکھی (۶۵)، الق
آیلو (۳۵) غروشدور .

ممالک اٹلیہ ۱۸۷۱ء سنہ لکھی (۱۷۱)، الق
آیلو (۹) فرانقندر .

ادارہ فہرہ

باب عالی جادہ سندھ دائرہ مخصوصہ

اضطرابات

آبونه بدلی پشندر .

§

مملکتہ موافق آثار مع الممنونہ قبول
اولنور . درج ایلمین یازیلر اعادہ
اولونماز .

سریلانیکی

۱۳۳۰

اضطرابات

رسالہ خردن آلمدیغی کوسترلمک شرطیلہ
بتون یازیلر ہرہانکی برعزتہ طرفندن
اقتباس اولونہ بیلیر .

§

مکتوبلرک، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولمسی و آبونہ صرہ نومروس محترمی
بولونمسی لازمدور .

§

ممالک اجنبیہ ایچون آبونہ اولانلرک
آدوسلریشک ہر انسزجہ ۱۸۷۱ء یازلمسی دجا
اولنور .

§

پارہ کوندرلدیکی، ان نہ یہ د ژ اولدیغنک
واضحاً بیلدیلمسی دجا اولنور .

عقائد اسلامیة

۳۴ - ميات الربك ميات ممکنات مباحثی بر بحث سابقك ایضامی :

بودن اولکی مقاله نك نهایترینه طوغری کورمش ایدککه: صفات الهیهدن اولان حیات ، ممکناتک حیاته مبین در ؛ جناب حقک متصف اولدینی حیات ، هیچ بروجهاه حیات ممکناتک بکره مز. شمدی بوبختی دها زیاده ایضاح ایچون حیات ممکناتک نه صورتله اولدینی خلاصه بیان ایده جکز: حکمایه کوره حیات ، بر قوت درکه اعتدال نوعی به اتباع ایدر وقوای حیوانیه سائر کندیسندن فیضان ایدر لر . مرکبات عنصریه دن هر نوعک کندینه مخصوص بر مزاجی واردر ، که اونوعه نسبتله اصلح امزجه اودر. ایشته انواع حیوانیه دن هر نوعده موجود اولان حیات ، اعتدال نوعی دنیلن مزاجه تابع اولان بر قوت در. مرکب عنصریده اعتدال نوعی حاصل اولدینی زمان مبدأ فیاضدن آنک اوزرینه قوه حیات فیضان ایدر ، بو صورتله قوه حیات فیضان ایتدکن صوکره او قوتدن حواس ظاهره ، حواس باطنه ، - دفع مضرت وجلب منفعت ایچون اوغراشان - قوای محرکه کبی قوای سائر انبعاث ایدر. بونلرک هبسی ده شبهه یوق که عزیزالعلم اولان ذات واجبک تقدیر یله در . بنساء علیه قوه حیاتیه مزاج نوعی به تابع ، قوای سائر نك متبوعی در . طبیعیون دیورکه : حیات ، حرکت و حرارت کبی امتزاجات ماده یله حادث اولان طبیعی بر کیفیت در .

اعتدال مزاجی به تابع اولوب حس و حرکتی اقتضا ایدن بر قوت در ؛ دینلرده واردر . بعضرینه کوره: حیات ، تغذیه و تمییه نك مبدئی در. بعضری ده دیورکه : حیات ، یا اعتدال مزاج در ؛ یا خود حس و حرکتی اقتضا ایدن بر قوت در ؛ یا خود کرک حس و حرکتی اقتضا ایدن بر قوت در . کندیسی ، ایسترسه اوکا مغایر اولسون اعتدال مزاجه اتباع ایدن بر قوت در . قاضی بیضاوی مرحومده شویله دیور : حیات ، قوه حساسه ، یا خود آنی اقتضا ایدن شیلرده حقیقت در ؛ قوه نامیه ده مجازدر ؛ خلاصه : ممکناتک نسبتله حیات ، یا مزاج نوعینک اعتدالی ؛ یا خود بو اعتداله تابع اولان بر قوت در . یا خودده حس و حرکتی اقتضا ایدن بر قوت در ...! هر فصل تفسیر ایدیلیرسه ایدلسون بو معناجه اولان حیات جناب اللهده قطعاً متصور دکل در. اونک حیاتی ، حیات حقیقه در .

شیخ محمد عبده مرحوم « الله لاله الا هو الحی القيوم ..! » آیت کریمه سنک تفسیرنده دیورکه : « حی » ذی حیات دیمک در ؛ حیاتک معناسی ایسه شعور ، ادراک ، حرکت ، نموک مبدئی در . بو معناجه اولان حیات ایله نباتات و حیواناتک هبسی ده متصف در ؛ مع مافیة جناب حق ، بو معنایه اولان حیات دن مزه در . جناب واجب الوجوده نسبتله حیات ؛ مبدأ علم ، مبدأ قدرت در . یعنی واجب الوجوده نسبتله حیات بر وصف درکه : علم ، اراده ، قدرت ایله اتصاف آنجق آنکله تعقل اولنور . ایشته بو وصف ، مادیونک قولنی ابطال ایدور . اومادیونک:

وكل علاء دون عليك حطة
وكل كمال دون ذاتك نقصان
فيا ليت شعري هل الى الطين تعزى
معاليك هذى وهو جلمد صوان
ارى الطين ميتا لا يجاب سائلا
فن اين فكر قد اتاك ووجدان
دع القوم غرقى فى الضلال فانهم
عن الرشاد والعرفان لاشك عريان
وخذ حججا للروح لاح ضياؤها
لها الحى اصل والتجارب ارکان
فهل بعد محسوس الشهود ادلة

وهل بعد ملموس التجارب برهان [۱]

حیات انسان و حیات نبات و حیات حیوان اره سنده کی فرقلری ایضاح ایتک ایچون بو قدر سویلیه بیلدک .

مع هذا بتون مسرود آتمز کلامیدر . اكا ينه مقابله ايديله بلير . عصر ادراك اولان بو عصر ایسه بونلرله قابل ده کل ملزم اولماز . اوکا ادله حسیه لازمه در . کله جک با بلرده بونلری مفصلاً شرح ایده جکز . القاهره : « الشعب » غزته سی محرر لر دن

عمر رضا

[۱] اشو آیات حکیمانک ترجمه سی :

« ای انسان : کندیکی حقیر کورمه ... سن بتون عوالمک سلطانیسک . کونش آنجق سنک نور کدن لمه باش ضیا اولیور . . . واقعا حیوان سنکله جسمده اشتراک ایدر . فقط روحکک اولیله بر اهمیت خارق العاده سی وارکه بتون اهمیتلر اكا نسبة يك دوندر . اوهت سن حیوان ایله بر نوعدن اولیدک ، سن فضای تعالیده پرواز ایدرکن اودانما حیوان قالمالزدی . حیوان قارننی طولدردیمی ارتق قناعت ایدر . فقط سن بتون عالمی قبضه تسخیرینه کچیرسه کده ینه آج کورونورسک . نجوم نه قدر بو کسک اولورسه اولسون ، سن ینه فکرکله اونلره میدان او قورسک . سنک دهای محیطک هر شیی * - اوزاقلغه رغما - استیعاب ایدر . ای انسان - سنک علویتکدن بشقه بتون علویتلر ساقطدر . سنک کالکدن ماعدا بتون کالتر نقصاندر .

عجا سنک بوتون بو معالی خارق العاده ک نصل اولیورده چاموره نسبت ایدیلیر . هم اولیله چاموره که جامد بر طاشدن بشقه برشی ده کلدر . چامور اولودر . هیچ بر سؤاله جواب ویره مز . عجا اوکا فکر ایله وجدان زهدن کلدی .

ای انسان - کوزلری اعمالشان ، غیای ضلالته دوشن بر قومی براق! چونکه شبهه سز انلر ادراک ایله عرفانندن وارسته در لر .

روح حقنده شعشعه پاش اولان أدله بی آل ، هم اولیله ادله که محسوس اساسلر اوزرینه مستند و تجربه لر ایله مثبت در .

آرتیق محسوس شاهدلردن صوکره دلیل ؛ ال ایله طوتیله بیله جک تجربه لر دن صکره برهان اوله بیلیری ؟

مبدأ کائنات کندی طبیی ایله متحرک اولوب کندی نفسی ، حرکتی ، کندیسندن نشئت ایدن افعال و آثاری غیرمدرك بر علت اولدیغی زعم ایدیورلر . تعبیر آخرله مخلوقانده اولان شو نظام واحکامی شعورسز ، علمسز اولان ماده میتنهک آناری اولق اوزره قبول ایدیورلر .

شیخ محمد عبده مرحومک صفت حیات حقنده بوندن اولکی مقالهده بر تفصیل کوریلن کلامنی نقل ایتدکن صوکره مؤلف دیورکه : « ایشته بو ، پک اینجه بر تحقیق درکه امام عارف ، حکیم محقق اولان استاد محترمدن بشقهسنده بوکی بر تحقیقاته تصادف اولماز ؛ بونی آنحق اولی الباب اولانر دوشونه بیلرلر . بنده استاد رحمةاللهک طلبی اوزرینه بو عصرک معارفنه لایق ، بو عصرک طلابنه فائده بخش بر طرزده تألیف ایتمش اولدیغ عقائد کتایبده حیاتالله حقنده - افهامه قریب - بعض کلام یازمشدم . مرحوم آکا مطلع اولنجه تعجب بیله ایتمشدی . بناء علیه بو مقامده ایراد ایتک ایستیورم . چونکه بن ؛ نه کتب تفسیرده ، نه کتب کلامیهده بو مقامه مناسب بر کلام کورمه مدم .

بو باده یازمش اولدیغ شی سؤال وجواب طرزنده در ؛ مدرسهده بولنان مبتدی بر طلبه سؤال ایدیور ، که بز اوکا تلید دیوروز . بونک سؤالرینه عصر حاضرک علوم وفنوننه واقف ، بونکله برابر فن طبایته منتسب اولان قردهشی ایله ، علم ، صوفی اولان باباسی جواب ویریورلر . قردهشدن « شاب » ، باباسندنده « شیخ » ایله تعبیر ایده جکرز :

تلید : — آغاچلر اوفاق اولارق بیتدیکی حالده صوکره - حتی از زمان طرفنده - نشو و نما بولوب قوتلشیور . عجبا بو زیاده زهدن کلپور ، اغاچک بنیهسنه او زیاده ناصل داخل اولوبده هر طرفنه داغیلیورکه او زیاده دن صحاقلر ، داللر ، بوداقلر ، یپراقلر ، میوهلر ؛ خلاصه هر بریسی کندی نصیلرینی آلیورلر ؟

شاب : — نباتاتک بنیهسنه داخل اولان بو زیادهک بر قسمی بردن ، بعضیسیده هوادن در . نبات ، بر جسم « حی » در ؛ متصف اولدیغی حیات صفتیله ارضک ، هوانک عناصرندن کندی غداسنه صالح اولانلری آلارق آنلر ایله تغدی ایدر ؛ حیوانات ، بیوب ایچدیکی شیلر ایله تغدی ایدرک بیودیکی کبی نباتاتده آنلر ایله نشو و نما بولور .

تلید : — بز ؛ کرک یرده کرک هواده نه ماده نباتیه دن نه ده لون ، طعم ، رایحه کبی صفتلرندن هیچ برشی کورمیوروز .

شاب : — نباتات یردن ، هوادن یالکز عناصر بسیطه نی آلیر . بناء علیه هوادن آزوت ، قاربون ، برده هوادن جزء اولدیغی حالده عاده هواده بولنان بعض املاحی آلیر . ارضک عناصر کثیره سی ایچندنده پوتاس ، فسفور ، حدید ، املاح ... کبی کندیسنه مناسب اولان شیلری آلارق بونلردن غایت منتظم - حتی اک بیوک کیمیا کرلرک بیله مثلندن عاجز اولدقلری - بر صورتده عمل کیمیای ایله کندی غداسنی آلیر .

شوراسنیده خاطرندن چیقارماکه : اشکالی ، صفاتی مختلف اولان بو صورتلرک هپسیده بر در ، یکدیگر لرینه نسبتله کوریلن اختلاف ؛ ترکیب کیمیویه ، عمل طبیعیهک اختلافندن ایلری کلش در . حتی سکرک ماده سی ، کندیسندن حنظل تکون ایدن ماده دن بشقه برشی دکل در .

الماس ، ایله فحجم حجری ده بر عنصرندن در .
شیخ : — نباتاتک کندیسندن حیات یوقدر . اگر نباتات ؛ نشو و نماسنده ، کیفیتنده ذکر ایتمش اولدیغک عملی کندیسنه اثبات ایدیلن صفت حیاتک مقتضاسی اولارق ایشله مش اولسه یدی اوزمان نباتاتک ؛ ایشله دیکنی علم ، علمنده مختار اولسی لازمکلردی . حال بوکه بو باده بر نقل وارد اولدیغی کبی عقلاده ثابت دکل در . بناء علیه نباتاتک نشو و نما بولسی آنحق قدرت الهیه ایلدر ؛ بشقه دکل .

شاب : — نباتاتک علمی اولدیغنه دأر دلیل اولدیغی کبی علمی اولدیغنه ده دلیل یوقدر . بناء علیه یامش اولدیغی عملده نباتاتده ، اعمال منتظمه ایشله ی حیوانات ایله انسانک عضوی کبی در . انسانک اعضالری بر طاقم منتظم عمللر یاییورکه آنلری انسانک شعوری اولدیغی کبی علمندن ، تدبیرندنده صدور ایتمش دکل در . مثلا : طعامی هضم ایتک خصوصنده معده ایله جکرک عمللری کبی . بز ، معده یه مخصوص بر علم اولدیغی بیلدیگمز کبی ، اولدیغی ده بیلمیوروز . لکن بز بیلپوروزکه صاحبک حیات ایله معدهده « حی » بر عضودر . صاحبندن آریله رق کندیسنه بر طعام وضع اولدیغی وقت عمل هضمی ایفا ایده میور . برده هر شیتک قدرت الهیه ایله اولسی ، هر شیتک بر سبب داخلنده جریان ایتسنه مانع دکلدر . جناب واجب الوجود حکیم در ؛ هر شیتی بر نظام ایله یپار . « ماتری فی خلق الرحمن فی تفاوت ... فرقان حکیم »

تلید : — پک اعلا اویله ایسه ، نباتات ایچون بو حیات نباتیه ، حیوانات ایچونده بو حیات حیوانیه زهدن بولندی ؟ نباتاتک کندیسیله تغدی ایتدیکی ماده « حی = دیری » ده حیات اوردن می آلیور ؟
شاب : — خایر اویله دکل . مواد غدایه بنفسها حی دکلدرلر . کورمیورمیسک : انسان ، بر حیوانی اکل ایدمچکی زمان کسمک ، پشیرمک صورتلریله اولا اونک حیات ازاله ایتدکجه میور ؛ کذلک نباتاتی ده هیچ اولمازسه قطع ایدوب چکنمک صورتیله حیات ازاله ایدیورده آندن صوکره اکل ایدیور . ایشته نباتاتده بویله در . لکن کرک اغاچک کندیسندن تولد ایتدیکی « نواة - چکرک » ده ، کرک حیواناتک تولد ایلدیکی بیضهده تغدی ایله نشو و نما یه مستعد کیزلی بر حیات واردر . بونی کائناتده مشاهده ایدیوروز . ایشته کرک نواتده ، کرک یمورطده اولان بو حیاتک کنهی ، بو حیاتک مبدئی - حتی بوکون بیله - مجهولدر . کنهی ، مبدئی خصوصنده بو حیاتک حال وشانی ، مادهک حال وشاندن ده خفی در .

شیخ : — مادامکه سز بو علمکز ایله کائناتک اساسنی تشکیل ایدن بتون عناصری ؛ اثری معلوم ، حقیقی مجهول بر شیتیه ارجاع

تَفْهِيْمٌ وَفِيْرٌ

حیات حضرت محمد صالم

عنوانی اثر مضمون

— ۱ —

بونام ایله انتشاره باشلامش اولان اثری ، بنده آلیوردم . لکن :
— ان شاءالله ختامپذیر اولورده هپسینی بردن اوقورم . دییه
شیمدیک مطالعہسنه لزوم کورمیوردم . فقط عبد عاجزه حسن ظن
بسلهین بعض ذواتک ، بواثر حقنده مطالعات کترانه می صورماسی ،
سبیل الرشاد قارئلر نجهده اداره خانه دن استیضاحات وقوع بولماسی اوزه .
رینه کتابک بیتمه سنی بکله مه دن چیقان فورمالری اوقومایه و مندرجاتندن
بکا غریب کورونلری اشارت ایدرک اونلره دائر بیلدیکم قدر سوز
سویله مه یه مجبور اولدم .

افادتمک بطلانیله معلومات مندرجه تک صحتنه دائر مؤلف محترمی
طرفندن یازی یازیلق ایسته نیلدیکی تقدیرده او یازیلر ، سبیل الرشاده
درج ایدیلرک بوخصوصده کرک نم ، کرک نم کبی بلله مش اولانلرک
فکری تصحیح قیلنمش و نشر ایدیلرکده بولونان کتابکده قدر و مزیتی
آرتیریلش اوله جقدر .

بشرط آنکه : مراجعت ایدیلرک مأخذ معتبره تک جلد و صحیفه
نومرولری ده لطفاً اشارت بوپورولسون . برده حیات بیغمبریدن
باحث بر کتابک تکمیلی فکریله واقع اولاجق بیاناتم ، خلوص نیتمه
باغیشلانیلسین .

موضوع بحث اولان اثرک اون یدنجی و (تمهیدات ابتدائیہ)
فصلنک برنجی صحیفه سنده (عربستان) کله سنه متعلق شویله بر
حاشیه وار :

« عربا کله سی السنه سامیہ ده جول ، بادیه معناسنی افاده ایدر . عبرانیلردن
اول بابلی لرله آثوریلر بو قطعیه (عربا) اسمنی ویرمشلردی . عبرانی لرده
ایک دفعه بو قطعیه (عربیم) تسمیه ایدن ، تورات ده اسمی مذکور ،
ایسانی در . »

عربستان که ، جزیره العربدر ، قاموس فیروز آبادی ترجمه سنده شو
صورتله تعریف اولونویور :

« جزیره العرب : بحر هند ایله بحر شام و بر طرفدن نهر دجله و فرات
احاطه ایدن اولکدر ، یاخود طولاً عدن ایندن اطراف شامه قدر و عرضاً
جده دن معموره عراقه قدر محدود اولان ارضدن عبارتدر . مترجم دیرک :
تحدیدین ، متحددر و کتب جغرافیاده شرقاً بحر هرمزکه اوتھسی بحر هنددر
و جنوباً بحر هند و غرباً بحر قزقم ایله محاط اولان ارضدرکه جزیره شکنده در .
جمله سکانی عرب اولقله انلره مضاف اولشدر »

عربجه ، که السنه سامیہ دندر ، کلماتنک اکثرینی محیط اولان قاموس ده
(عربا) لفظی ده بوجه آتی ایضاح ایدیلپور :

« العاربة والعرباء » جراء و زنده و (العربیة) فرح و زنده عرب لفظندن
مأخوذدر . تا کید ایچوندر . خلوص و صراحت و حقیقت معناسنی مفیدلدرر :
یقال : عرب عاربة و عرباء و عربیة ای صرحاء ، جمع صریح و هو الخالص »

ایدیورسکز ! او حالده سزه نه اولیورکه : نباتات ، حیوانات کبی بعض
موادک حیاتنده توقف ایدیورسکز ؛ بونلرک حیاتنک مبدئی ، حقیقتنی
بیلمیورز دیورسکز ؟ بورایه کلنجه نه دن طور یورسکزده « جمیع ذرات
کندی ذاتندن صدور ایدن شی ، بتون حیات کندی حیاتندن صدور
ایدن حی القیوم دن عبارت در » دیه میورسکز !

شاب : — هیچ شک و شبهه یوقکه : قدیم اولان واجب الوجود ،
قیوم اولدینی کبی « حی » در . قیومیتنک معناسی ، جناب حق بنفسه
قائمدر ؛ مکونات ایسه جناب حق ایله قائمدر ، دیمک اولنجه حی
اولمیورده بویله در . اوت ، جناب حق بذاته « حی » در . بوندن
بشقه اولان حیاتلر آنک ایله حی درلر ؛ یعنی دیکر لرینک حیاتی
آندن استمداد ایدرلر . چونکه نباتاتده ، حیواناتده بولسان حیات
سأره تک هپسینی ده حادثدر ؛ حادثک وجودی ایسه بذاته اولیوب
غیریبی طرفندن در . بنا برین حیات امر وجودی در ؛ بلکه وجودک
مراتب اعلاسی در . اویله ایسه هانکی عاقل قائل اولورکه : بتون
اشیا ، ذات ازلیه دن بلا حیاة صادر اولدی ده بالآخره او اشیادن
بعضیبی کندی نفسی ایچون حیات احداث ایتدی ؟ بونی دوشونمک
او قدر حماقت ، خفتدرکه هیچ بر عاقلک خاطرینه بیله کلز . نه حاجت
انسان کره ارض اوزرنده حیاتنک اک یوکسک طبقه لرینه ایش بر عضودر ؛
چونکه حیات انسانیه تک — کلیاتی بیلیمک ، اراده ، تدبیر ، نظام کبی —
بر چوق اثرلری واردر . بویله اولدینی حالده انسان کرک کندی نفسنه
کرک بشقه سنه اعطای حیات ایتکدن ینه عاجزدر . بوبابده حیات
انسانیه تک عجزی ظاهر اولنجه حیات سأره تک عجزه احق اولاجنی
اولی بالطریق در . بناء علیه مواد نباتیه و حیوانیه ده اولان حیاتنک ده ؛
ماهیتی ا کلایه مدیغمز بر حیاتندن ظهور ایتدیکی شبهه سزدر .

تلید : — علم ، اراده ، تدبیر ، نظام کندی اثری اولان حیات ؛
مراتب حیاتنک اک یوکسکی اولوب بوده حیات انسانیه دن عبارت اولنجه
بوندن حیات انسانیه تک حیات اللهه مشابته لازم کلزمی ؟ چونکه بو
خصائص جناب حقاکی حیاتی ایچونده ثابت در .

شیخ : — او علم ؛ اینی بلله که : اللهک ذاتی هیچ بر ذاته بکره مز .
بو بویله اولدینی کبی صفاتی ده هیچ بر صفاته بکره مز . سنک خاطریکه
کلن شیلر آنجق اثر حیاته دائردر ؛ چونکه حیاتنک حقیقتی مجهولدر .
ایکی حیات اره سنده کی فرقه اینی دقت ایت ! اللهک حیاتی ، حیات
ذاتیه در ؛ کندی ذاتندن در . انسانک حیاتی ایسه جناب اللهدن در . اللهک
حیاتی ، ازلی در ؛ انسانک کی حادثدر ، سوکره دن کلش در . اللهک حیاتی
کنندن مفاقت ایتمز ؛ انسانک حیاتی موت ایله آریلوب کیدر . اللهک
حیاتی هر دیری اولان شینه حیات افاضه ایدر ؛ انسانک حیاتی ایسه بالکمز
کندینه مخصوص در . علم ، تدبیر ، اراده ، نظام ده بویله در . بونلرک
هپسینی ده انسانلرده ناقص اولارق موجوددر . حال بوکه جناب حق ، نقائصدن
منزه در ؛ ذاتنده صفاتنده اولان کمال مطلق آنجق کندینه انتها ایدر .

مترجمی

آقسلیمی احمد محمدی